ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Збірник матеріалів
І Міжнародної науково-практичної конференції
ЮРИДИЧНА НАУКА:
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

ТЕМА РОКУ:
РОЗВИТОК ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

6 березня 2025 року

УДК 340"364"(477)
Р 64

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»
(протокол № 4 від 26 березня 2025 року)

Р 64 **Розвиток юридичної науки України в умовах воєнного стану.** Юридична наука: проблеми та шляхи їх вирішення [Електронне видання] : збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 6 березня 2025 року. – Київ : Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», 2025. – 338 с. – PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний репозитарій Європейського університету.
ISBN 978-966-301-272-8

До збірника увійшли тези доповідей І Міжнародної науково-практичної конференції «Юридична наука: проблеми та шляхи їх вирішення» (тема року: Розвиток юридичної науки України в умовах воєнного стану).

Зміст матеріалів віддзеркалює актуальні питання теоретичних і прикладних досліджень, спрямованих на вирішення проблем розвитку юридичної науки України.

Матеріали науково-практичної конференції розраховані на науково-педагогічних працівників у галузі права, викладачів, докторантів, аспірантів, а також практичних працівників правоохоронних органів та судової системи України.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.
За точність викладеного матеріалу
відповідальність покладається на авторів.

УДК 340"364"(477)

ISBN 978-966-301-272-8 © ПВНЗ «Європейський університет», 2025

Тиравський В. І.
ЯК ЮРИСТИ ДОПОМАГАЮТЬ ЗАХИЩАТИ
ПРАВА ЖУРНАЛІСТІВ ПІД ЧАС
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 240

Удовенко Ж. В., Галаган В. І.
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ 245

Українець Т. В.
ТИПОВІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ
РОЗСЛІДУВАННЯ ПІДРОБЛЕННЯ
ПОСВІДЧЕННЯ ВОДІЯ, ЙОГО ЗБУТУ
ТА ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 251

Француз-Яковець Т. А., Гавриленко О. О.
СТВОРЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВІДШКОДУВАННЯ
ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ
АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ 255

Фрідман-Козаченко М. М.
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ВИКОРИСТАННЯ ЗРАЗКІВ ДНК
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ 261

Ходанович В. О., Колонюк В. В.
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЯВЛЕННЯ Й ОЦІНКИ
ДОКАЗІВ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ
У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ 264

Хоменко О. О.
МОВНА ПОЛІТИКА У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ:
КОЛІЗІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАВОВІ ВИКЛИКИ 268

Хорватова О. О.
ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 272

УДК 340.113:811.161.2]:378

О. О. Хоменко,
кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
ПВНЗ «Європейський університет»
ORCID 0009-0003-3428-7417
email: o.khomenko@e-u.edu.ua

МОВНА ПОЛІТИКА У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ: КОЛІЗІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАВОВІ ВИКЛИКИ

Сьогодні в Україні під час війни мовна політика є також інструментом протистояння в боротьбі за свою незалежність і свободу.

Відповідно до статті 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова. Водночас в Україні гарантується вільний розвиток, використання й захист російської, інших мов національних меншин України. Згідно із статтею 7 Закону України «Про освіту» мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова [5; 3].

І здавалося б все зрозуміло, однак реалії мають зовсім іншу статистику.

Відповідно до соціологічного опитування в Україні збільшилася кількість людей, які розмовляють лише рідною мовою. Зокрема, якщо 2006 року до такої категорії належало 46 % українців, 2015 – 50 %, то 2024 частка становить 70,5 % опитаних [4].

Показники мають геометричну прогресію, проте це лише трохи більше 70 %. Такі цифри є зрозумілими, адже Україна довгий час була колоніальною державою Російської імперії та Радянського Союзу й залишалася під впливом уже Російської Федерації. Російська колоніальна політика щодо України постійно знищувала її культуру, історію, ідентичність і мову.

Сьогодні в закладах вищої освіти спостерігається явище, коли учасники освітнього процесу розмовляють державною мовою на заняттях і російською на перервах, у кафе чи бібліотеці. Зауваження є, проте багато хто вказує, що це їхнє конституційне право, що в законі чітко не прописано, що так не можна; і дійсно сьогодні стикаємося з колізією законодавства. То чи можна розмовляти російською мовою за межами аудиторії, після пари?

Як пояснюють юристи, більшість навчальних закладів України визначають освітній процес через академічні години, які відводяться для

проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять та інших видів робіт. І тому студенти зобов'язані спілкуватися українською мовою саме впродовж академічних годин, які є складовими освітнього процесу. Водночас до академічних годин не входить перерва між парами та перерва між академічними годинами пари (за наявності). Отже, для студентів передбачається обов'язок спілкуватися українською мовою саме під час пар, а на перервах можливим є використання й інших мов [3].

Прикро, що законодавство у сфері мовної політики, особливо під час війни, має двозначні тлумачення, так не повинно бути. Адже закони й Конституція України мають найвищу юридичну силу в нашій державі.

Тоді постає питання, як викладачам запроваджувати політику національно-патріотичного виховання, враховувати Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» та ін. [1].

Мова – це один із найважливіших індикаторів державності та нації, тому використання саме державної мови в освітньому процесі є важливим аспектом формування національної ідентичності та забезпечення права громадян на освіту рідною мовою.

Законодавство України встановлює українську мову як обов'язкову для освітнього процесу, однак, як бачимо в реальності, у правозастосовній практиці спостерігаються суперечності між різними нормативними актами, зокрема між законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» та мовним законодавством. Одним із проблемних питань сьогодні є баланс між забезпеченням права на навчання державною мовою та правом на навчання мовами національних меншин, особливо російською мовою.

Відсутність чітких механізмів імплементації мовного законодавства в закладах вищої освіти спричиняє неоднозначність трактувань і правові колізії. І це є вагомим аргументом для тих, хто говорить, що він має право розмовляти російською мовою, бо так написано в Конституції України.

Також в освіті України застосовують і заохочують використання іноземних мов у викладанні, особливо в контексті інтеграції України до європейського освітнього простору. І це також є аргументом багатьох російськомовних українців, що російська мова іноземна, а отже, нею можна розмовляти.

Практика багатьох закладів вищої освіти свідчить про відсутність єдиних стандартів у впровадженні мовної політики, що створює правову невизначеність. Недостатнє нормативне регулювання питань мовної

експертизи освітніх програм та оцінки рівня володіння мовою викладачами також є одним із викликів, адже сьогодні, на жаль, є багато викладачів закладів освіти, які не лише розмовляють російською мовою, але й викладають матеріал цією мовою.

Тому нині важливим є питання відповідальності за порушення мовного законодавства в закладах вищої освіти та механізмів контролю за його виконанням.

І якщо питання відповідальності ще можна реально застосувати, відповідно до ч. 2 ст. 188-52 КУпАП, порушення вимог Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» щодо застосування державної мови у сфері освіти зумовлює штраф від 3 400 грн до 5 100 грн або попередження, якщо порушення вчинене вперше. За повторне впродовж року використання неукраїнської мови педагогічний працівник отримує штраф від 8 500 грн до 11 900 грн. Протокол про вчинення такого адміністративного правопорушення може скласти представник Уповноваженого із захисту державної мови, а сама справа розглядається Уповноваженим із захисту державної мови (мовний омбудсмен) [2]. Механізм контролю цього питання залишається в межах правового вдосконалення.

Отже, варто зазначити, що вирішенням проблем може бути дієва розробка єдиних стандартів мовної політики для всіх закладів вищої освіти з урахуванням міжнародного досвіду. Досвід європейських країн свідчить, що ефективне мовне регулювання базується на чіткій законодавчій базі та механізмах моніторингу її дотримання. Без контролю немає сенсу й запроваджувати такі норми.

Також важливим є розвиток програм підвищення кваліфікації викладачів щодо використання української мови в освітньому процесі. Викладачів і студентів потрібно не засуджувати, а допомогти. Звісно, якщо вони потребують такої допомоги й мають бажання вчити державну мову. Загалом підтримка академічної мобільності студентів і викладачів повинна враховувати мовний аспект, зокрема питання адаптації освітніх програм. Не менш важливим залишається й питання мовної політики в наукових дослідженнях і публікаціях в закладах вищої освіти.

Вирішення правових колізій у мовному законодавстві потребує комплексного підходу, що враховуватиме як національні інтереси, так і міжнародні зобов’язання України. Важливою є співпраця між закладами вищої освіти, органами влади та громадськістю для ефективного впровадження мовної політики. Одним із перспективних напрямів є створення єдиної

електронної платформи для контролю та моніторингу дотримання мовного законодавства у сфері вищої освіти. Запровадження системи регулярного аналізу й удосконалення мовної політики сприятиме усуненню правових суперечностей.

Адже ефективне мовне регулювання у вищій освіті є важливим чинником забезпечення якості освіти та розвитку національної науки. Вирішення існуючих проблем сприятиме гармонізації мовної політики у вищій освіті та зміцненню позицій української мови як державної й на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13.12.2022 № 2834 (зі змінами) / Верховна Рада України : офіційний вебсайт станом на 01.01.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text (дата звернення: 18.03.2025).
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами) / Верховна Рада України : офіційний вебсайт станом на 16.03.2025. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 21.03.2025).
3. Мова вищої освіти: юридичний погляд / Evrika Law Firm : вебсайт. URL : https://evrikalaw.com.ua/2023/02/06/062/ (дата звернення: 16.03.2025).
4. Хоменко Ю. Скільки українців розмовляють українською мовою – опитування / Інформаційне агентство «Главком» : онлайн-медіа, ідентифікатор медіа – R40-01991. URL : https://glavcom.ua/world/observe/-skilki-ukrajintsiv-rozmovljajut-ukrajinsku-ridnoju-opituvannja-1011722.html (дата звернення: 17.03.2025).
5. Конституція України від 28.06.1996 (зі змінами) / Верховна Рада України : офіційний вебсайт станом на 01.01.2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 20.03.2025).

Наукове електронне мережеве видання

ЮРИДИЧНА НАУКА:
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Збірник матеріалів
І Міжнародної науково-практичної конференції

6 березня 2025 року

ТЕМА РОКУ: РОЗВИТОК ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Укладачі:	*П. В. Цимбал,* *О. А. Тимошенко*
Редактор:	*М. М. Грабарчук*
Верстка:	*Д. П. Завальніцька*

Ум. друк. арк. 42,25
Замовлення № 43

Підготовлено у видавництві
Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»
Адреса: 03115, Київ, вул. Депутатська, 15/17

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 8060 від 06.02.2024